

Вікторія Іващенко,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри медіапродюсування
та видавничої справи
Факультету журналістики
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

 <https://orcid.org/0000-0002-8044-4116>
 v.ivashchenko@kubg.edu.ua

Victoria Ivashchenko,
Doctor of Sciences in Philology, Professor,
Professor at the Department of Media Production and
Publishing,
Faculty of Journalism, Borys Grinchenko Kyiv
Metropolitan University

Оксана Несененко,
здобувач ступеня доктора філософії
спеціальності 061 «Журналістика»,
провідний фахівець із комп'ютерної графіки
навчально-виробничої майстерні тележурналістики
Факультету журналістики
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

 <https://orcid.org/0009-0008-6020-8408>
 omonyshchenko97@gmail.com

Oksana Nesenenko,
PhD candidate, speciality 061 Journalism,
leading specialist in computer graphics of the educational
and production workshop of television journalism,
Faculty of Journalism,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

ПОНЯТТЯ МЕДІАСОЦІАЛІЗАЦІЇ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

THE CONCEPT OF MEDIA SOCIALIZATION IN THE SCIENTIFIC DISCOURSE

АНОТАЦІЯ. Розкрито основні аспекти вивчення проблеми медіасоціалізації як нового напрямку в теорії соціалізації. Проаналізовано праці українських та зарубіжних дослідників.

Використання в науковому дискурсі понять «медіасоціалізація», «інфосоціалізація», «кіберсоціалізація», «інтернет-соціалізація» актуалізує проблему їх розмежування, пов'язану з умінням науковців чітко формулювати дефініції цих понять. Особливу увагу привертають визначення, засвідчені в наукових працях, які зібрано методом інформаційного та контекстного пошуків.

У статті за допомогою дефінітивного аналізу словникових фіксацій (засвідчених лише у Вікіпедії) та контекстних уживань досліджуваних понять (у науковій літературі) проаналізовано їхні основні ознаки, специфіку функціонування, виявлено логічні помилки у формулюваннях дефініцій, окреслено основні вектори системних відношень та зосереджено увагу на родо-видовій взаємодії з іншими поняттями. Систематизація зібраного матеріалу та лексико-семантичний аналіз допомогли виявити концептуальну багатозначність терміна **медіасоціалізація**, його контекстні синоніми й лексико-семантичні відношення гіперо-гіпонімії. Метод уніфікації інвентаризованих дефініцій поняття «медіасоціалізація» уможливив запропонувати авторські його визначення в межах обсягів понять «технологія соціалізації» та «медіатехнологія».

У підсумку зазначено, що в українському науковому дискурсі: поняття «медіасоціалізація», «інфосоціалізація», «кіберсоціалізація», «інтернет-соціалізація» залежно від контекстної зумовленості вибору формують чотири вектори системних відношень — тотожності, перетину, послідовного підпорядкування та протиріччя; на рівні контекстних уживань змістове наповнення поняття «медіасоціалізація» репрезентує п'ять векторів

родо-видової взаємодії з іншими поняттями, а також концептуально неоднорідні визначення, у структурі яких присутні різні родові поняття — «складник», «аспект», «напрямок», «чинник», «соціалізація / вид соціалізації», «явище», «відносини», що вимагає уніфікованого закріплення на рівні лексикографічної фіксації.

Ключові слова: медіасоціалізація; інфосоціалізація; кіберсоціалізація; інтернет-соціалізація; технологія соціалізації; медіатехнологія; нові медіа.

ABSTRACT. The main aspects of studying the problem of media socialization as a new direction in the theory of socialization are revealed. The works of Ukrainian and foreign researchers are analyzed. The use of the concepts of “media socialisation”, “infosocialisation”, “cybersocialisation”, and “internet socialisation” in scientific discourse raises the issue of their differentiation, which is related to the ability of scholars to formulate definitions of these concepts clearly. Particular attention is drawn to the definitions attested in scientific works collected by the method of information and contextual searches.

The paper uses the definitional analysis of dictionary entries (available only in Wikipedia) and contextual uses of the concepts under study (in the scientific literature) to analyse their main features and specifics of functioning, to identify logical errors in the definitions, to outline the main vectors of systemic relations and to focus on the generic-species interaction with other concepts. The systematisation of the collected material and lexical and semantic analysis helped to identify the conceptual ambiguity of the term media socialisation, its contextual synonyms and lexical and semantic relations of hyper- and hyponymy. The method of unification of the inventoried definitions of the concept of ‘media socialisation’ made it possible to propose the author’s own definitions within the scope of the concepts of “socialisation technology” and “media technology”.

As a result, it is noted that in the Ukrainian scientific discourse, the concepts of “media socialisation”, “infosocialisation”, “cybersocialisation”, and “Internet socialisation”, depending on the contextual conditionality of the choice, form four vectors of systemic relations — identity, intersection, sequential subordination and contradiction; the content of the concept of ‘media socialisation’ at the level of contextual uses represents five vectors of genus-species interaction with other concepts, as well as conceptually heterogeneous definitions, in the structure of which there are various generic concepts — “component”, “aspect”, “direction”, “factor”, “socialization/type of socialization”, “phenomenon”, “relationship”, which requires a unified fixation on levels of lexicographic fixation.

Keywords: media socialization; infosocialization; cybersocialization; Internet socialization; socialization technology; media technologies; new media.

© В. Іващенко, О. Несененко, 2024

Вступ. У науковому дискурсі активно обговорюють засади формування «нового напрямку досліджень у теорії соціалізації»¹ [20, с. 86] — **медіасоціалізацію**, окремим аспектам вивчення якої присвячено праці таких дослідників, напр.: українських — О. Черниш, С. Венедіктов, О. Зінчина, О. Коломієць, С. Савченко, В. Курило, О. Петрунько, С. Лук’янчук, Ю. Тайнолюб; зарубіжних — В. Міленкова, Д. Пейчева, М. Марінов, І. Паус-Хасебрінк, Й. Культерер, П. Сіннер,

Д. Хоффманн, Ф. Кротц, В. Рейсманн, А. І. Натансон, С. Геннер, Д. Зюсс та ін.

Сьогодні актуалізується вивчення медіасоціалізації в аспекті проблем: праксеології [35; 32]; медіатизації [28]; соціалізації через медіа в контексті медіа- та сімейної комунікації [30]; різних типів мотивації [27]; демократії, соціалізації в сім’ї, «контекстної освіти», зокрема й медіаосвіти [29]; виявлення основних складників формування особистості в інформаційному суспільстві [20; 7]; соціалізації молоді, підлітків, молодших школярів, дітей через медіа [3; 33; 6; 34; 13; 26]; посилення впливу медіа та медіаконтенту на людину, уподобання конкретних медіажанрів і програмування [27; 26] та ін.

У науковому дискурсі постулюється теза, що «медіасоціалізація охоплює всі медіа, які мають різний ступінь впливу на групи та окремих людей. У цьому сенсі медіа й особливо нові медіа (соціальні мережі, блоги, чати тощо) стають одним із головних регуляторів зв’язків із громадськістю» [29, с. 22–23]. Саме тому В. Міленкова, Д. Пейчева та М. Марінов вважають, що сьогодні «медіатизація суспільства означає

¹ Як підтвердження пор. також: упровадження до наукового обігу мікросистеми похідних термінологічних одиниць від терміна медіасоціалізація, напр.: складники медіасоціалізації, принципи медіасоціалізації, критерії медіасоціалізації, форми медіасоціалізації, механізми медіасоціалізації, агенти медіасоціалізації, технології медіасоціалізації, успішна медіасоціалізація, невдала медіасоціалізація, стихійна медіасоціалізація, відносно-контрольована медіасоціалізація, соціально-контрольована медіасоціалізація, медіасоціалізація особистості, медіасоціалізація молоді та ін.; кореляцію «медіасоціалізація — медіасоціалізованість», яку пропонує О. Коломієць в одній зі своїх праць [6].

взаємозв'язок між змінами в медіа й комунікації, з одного боку, та змінами в культурі й суспільстві — з другого» [29, с. 23].

Особливу увагу привертає процес медіасоціалізації, орієнтований саме на **соціалізацію через нові медіа** (соціальні мережі, інтернет-плеєри теле- й радіоканали, відео та аудіо на замовлення за допомогою різних мереж, інтернет-сервіси для перегляду телевізійного контенту, зокрема офіційні сайти телеканалів, [відео]блоги, подкасти, мережі мікроблогів, онлайн-медіаплеєри, портали громадянської журналістики, інтернет-радіосервіси, фото-сервіси та ін.) [Стройко 2021], які свого часу досліджували М. Лістер, Дж. Довей, С. Гіддінгс, І. Грант, К. Келлі, Дж. Р. Домінік, Ш. Адай, Г. Фаррелл, М. Линч, Дж. Сідес, І. Стройко, І. Людвик, О. Колісник, Л. Мудрак, Т. Фісенко, В. Іващенко та ін.

Мета та завдання дослідження. Мета пропонованої розвідки — з'ясувати зміст поняття «медіасоціалізація» на рівні контекстних уживань через кореляцію суміжних понять. Окреслена мета передбачає такі дослідницькі завдання: 1) розкрити зміст суміжних понять «інфосоціалізація» — «кіберсоціалізація» — «інтернет-соціалізація» та в межах обсягу поняття «технологія соціалізації» простежити співвідношення між ними; 2) проаналізувати й систематизувати контекстні визначення аналізованих понять за основними векторами системних відношень (з огляду на логічний аспект формулювання); 3) розкрити основні лексико-семантичні відношення між термінами-репрезентантами цих понять; 4) з'ясувати змістове наповнення поняття «медіасоціалізація», яким послуговуються в науковому дискурсі (з огляду на родо-видову взаємодію з іншими поняттями), а також запропонувати авторські його визначення в межах обсягів понять «технологія соціалізації» та «медіатехнологія».

Методи дослідження. У дослідженні було використано такі методи: інформаційного й контекстного пошуків матеріалу; аналізу наукової та довідкової літератури; дефінітивного аналізу словникових фіксацій і контекстних визначень понять; систематизації та уніфікації дефініцій понять; лексико-семантичного аналізу термінів на позначення досліджуваних понять; узагальнення спостережень.

Результати та обговорення. З-поміж основних різновидів соціалізації як «процесу інтеграції індивіда в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот (група, соціальний інститут, соціальна організація) шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм

і цінностей, на основі яких формуються соціально значущі риси особистості» [2] у науковому дискурсі розрізняють інтернет-соціалізацію, кіберсоціалізацію, інфосоціалізацію (інформаційну соціалізацію), медіасоціалізацію та ін. У фаховій комунікації доволі часто для понять на означення перерахованих різновидів соціалізації особистості використовують описові поняття-замінники (аналоги або еквіваленти), які буквально передають той самий зміст або із тими самими родовим і видовим поняттями, або із тим самим родовим і близьким за змістом видовим поняттям, напр.: «кіберсоціалізація» = «[віртуальна] соціалізація в кіберпросторі» [21; 11]; «інтернет-соціалізація» = «соціалізація в інтернет-середовищі» / «соціалізація в інтернет-просторі», «соціалізація в інтернеті» [21, с. 119]; «віртуальна соціалізація» = «соціалізація у віртуальному середовищі» [9; 11]; «інфосоціалізація» / «інформаційна соціалізація» = «соціалізація в інформаційному просторі» [23]; «медіасоціалізація» = «соціалізація в умовах медіасередовища» / «соціалізація в медіасуспільстві» / «соціалізація з медіа» [16, с. 408, 414; 15; 15].

Деякі дослідники ототожнюють поняття «інтернет-соціалізація» і «онлайн-соціалізація» [1, с. 51], «інтернет-соціалізація» і «кіберсоціалізація» на означення соціалізації в інтернеті [21, с. 119], «інтернет-соціалізація» і «віртуальна соціалізація» [11, с. 5, 203], «кіберсоціалізація» і «віртуальна комп'ютерна соціалізація [особистості]» [5], що продукує концептуальну синонімію. Щодо поняття «інфосоціалізація», то на рівні його термінологічної репрезентації в науковому дискурсі маємо два варіанти — *інфосоціалізація* [11, с. 83] та *інформаційна соціалізація* [12, с. 156; 20, с. 86]. Інші дослідники намагаються диференціювати ці поняття за родо-видовою належністю, зокрема: інтернет-соціалізацію розглядають як вид кіберсоціалізації [21, с. 119]; кіберсоціалізацію як «складник медіасоціалізації, який забезпечує соціальний розвиток людини через інтернет-середовище, впливаючи на якісні зміни структури самосвідомості особистості» [23, с. 332].

Активне впровадження до наукового обігу цих понять спричиняє появу в кожного з них кількох концептуально неузгоджених між собою визначень, а почасти й ототожнень.

Поняття «інтернет-соціалізація [особистості]». Визначення цього поняття фігурують переважно в працях А. Лучинкіної, яка формулює їх у різний спосіб, що певною мірою засвідчує відсутність усталеної мислформи та виразно сформованого предмета думки, а отже, й чіткого переліку специфічних ознак,

які відрізняють аналізоване поняття від інших, пор.: (1) «багаторівневий процес, що розгортається на всіх щаблях віртуального простору і являє собою процес інтерференції зразків поведінки, психологічних настанов, соціальних норм і цінностей, знань, навичок, засвоєних суб'єктом у реальному суспільстві і можливих привабливих для особистості, але не реалізованих у реальному просторі через неможливості їхньої реалізації зразків поведінки, психологічних настанов, соціальних норм і цінностей, знань, навичок, у результаті якого формується новий вид ідентичності — віртуальна ідентичність суб'єкта в інтернеті» [8, с. 150; 10]; (2) «процес розширення соціального досвіду користувача при входженні у соціокультурне середовище Інтернету, що є частиною процесу соціалізації особистості взагалі» [11, с. 7].

Обидва визначення містять логічні помилки в частині дефінієнса, зокрема фрагменти тавтології (у першому визначенні їх чотири). Обидва визначення тяжіють до неспівмірних: перше занадто вузьке, переобтяжене в частині дефінієнса зайвими видовими ознаками; друге містить тавтологію.

Поняття «кіберсоціалізація [особистості]». Це поняття у форматі відповідного терміна-репрезентанта зафіксовано у вікіпедії (походить від грец. *kybernetike* «мистецтво управління», від грец. *kybernao* «правлю кермом, управляю», від грец. *κυβερνήτης* «керманич» + англ. *socialization* «соціалізація») [5], що певною мірою засвідчує його функціонування на рівні узусу як усталеного в такому формулюванні: (1) «(віртуальна комп'ютерна соціалізація особистості) як локальний процес якісних змін структури особистості, який відбувається в результаті соціалізації людини в кіберпросторі віртуального соціалізуючого інтернет-середовища, тобто у процесі використання його ресурсів і комунікації з віртуальними агентами соціалізації, які зустрічаються людині у глобальній мережі Інтернет (насамперед, у процесі листування за допомогою e-mail, на форумах, у чатах (йдеться про чати виду IRC (Internet Relay Chat), блогах, інтернет-пейджерах, телеконференціях та online-іграх)» [5].

Запропоноване визначення є занадто вузьким, переобтяженим у частині дефінієнса зайвими видовими ознаками та чотирма фрагментами тавтології й нагромадженням дужок, що є незручним у користуванні для професійного загалу. Це визначення засвідчує також наявність у терміна *кіберсоціалізація* концептуального синоніма, про який ішлося вище. Дещо інше визначення аналізованого поняття в одній

зі своїх праць дає Н. Сергієнко: (2) «процес входження користувача в інформаційне суспільство шляхом адаптації та активного засвоєння ним кіберсоціального досвіду, ролей, норм, цінностей з подальшою їх інтеріоризацією для успішного функціонування у даному суспільстві» [21, с. 123]. Щоправда, дослідник також у частині дефінієнса припускається тавтології, що вимагає уточнення.

Поняття «інформаційна соціалізація [особистості]» / «інфосоціалізація». Визначення цього поняття в наукових працях, які на рівні термінологічної репрезентації мають два варіанти, більшою мірою тяжіють до відносно співмірних, що корелюють між собою як реальне (1) і (2) та номінальне (3), пор.: (1) «процес і результат засвоєння, аналіз та відтворення особистістю певної складової інформаційного досвіду людства» [12, с. 156] (в частині дефінієнса є зайві видові ознаки); (2) «з одного боку, засвоєння особистістю значущого для неї інформаційного досвіду через залучення до інформаційного простору (інформаційної інфраструктури), системи інформаційних зв'язків, з другого — процес активного відтворення індивідом інформаційних зв'язків завдяки власній інформаційній діяльності, активному долученню до інформаційного простору» [цит. за 20, с. 86] (в частині дефінієнса є кілька фрагментів тавтології); (3) «регуляція соціальних відносин у кіберпросторі» як «процес (...) постійної, безперервної та інтенсивної взаємодії особистості з інформаційним середовищем» [11, с. 83] (відсутність чітко окреслених видових ознак).

Поняття «медіасоціалізація [особистості]». Появу цього нового поняття в науковому дискурсі, на думку О. Черниша, спричиняє, з одного боку, нівелювання ролі таких традиційних інститутів соціалізації, як сім'я та заклади освіти, з другого — значне посилення впливу медіа [26, с. 169]. Нам вдалося віднайти 9 його контекстних визначень у наукових працях, пор.: (1) «складова процесу соціалізації особистості в інформаційному суспільстві» [20, с. 83]; (2) «актуальний аспект соціального розвитку особистості в інформаційному суспільстві» [20, с. 86]; (3) «відносно новий напрям дослідження в теорії соціалізації, який виділився внаслідок швидкого розвитку інформаційного суспільства у XXI столітті» [20, с. 83]; (4) «поява нової сфери соціальних відносин — відносин із медіа» як «явища досить стихійного і неконтрольного» [24]; (5) «соціалізація, яка відбувається за активного втручання аудіовізуальних медіа», «вимушена самосоціалізація,

яка здійснюється в умовах недостатньої участі у житті й соціалізації дітей їх соціалізаційного оточення, передусім близьких і значущих дорослих» [13, с. 166; 14; 15]; (6) «новий вид соціалізації», або «соціалізація в медіасередовищі», яку О. Коломієць пов'язує з «послабленням реальних контактів особистості» та «заміною їх віртуальним спілкуванням», що особливо помітно в «аспекті розвитку інституту сім'ї, а отже і реалізації традиційного механізму соціалізації» [6, с. 66]; (7) специфічний складник «частини процесу соціалізації особистості в сучасному інформаційному просторі, що пов'язана з трансформацією традиційних засобів соціалізації і полягає у засвоєнні та відтворенні соціального досвіду людства за допомогою **нових медіа**» [25, с. 107]; (8) «процес соціалізації людини інформаційного суспільства, яка здійснюється через **нові медіа** та заохочує до соціального досвіду людства кожного індивіда» [13, с. 167]; (9) «соціалізація засобами **нових інформаційних технологій**» [24].

У підсумку: визначення (1), (2), (3), на нашу думку, є занадто широкими, у них відсутній перелік усіх необхідних специфічних (видових) ознак, які б відрізняли, наприклад, медіа-соціалізацію від інфосоціалізації, що, власне, й дає підстави деяким науковцям вважати, що «близьким до медіасоціалізації є термін «інформаційна соціалізація»» [20, с. 86]; визначення (4) орієнтоване на поняття «медіа-культура особистості», а відтак характеризує «відносини особистості з медіа» через поняття «медіаповедінка» на означення «системи дій особистості в медіапросторі, яка включає різноманітні форми медіаспоживання і медіавиробництва, зумовлені її медіавподобаннями і спрямовані на задоволення комунікативних, інформаційних, когнітивних, культурних, рекреаційних та інших потреб» [3, с. 333]; визначення (6) спричиняє опозицію термінів *традиційна соціалізація* — *медіасоціалізація*; визначення (7), (8), (9) містять видові ознаки 'нові медіа' та 'нові інформаційні технології', що особливо привертає нашу увагу й дає підстави говорити про відношення тотожності між уже уживаним поняттям «технологія медіасоціалізації» [6] та ще не закріпленим на рівні фахового узусу поняттям «технологія соціалізації засобами нових медіа». Ознака 'нові медіа' своєю чергою корелює з поняттям «технології нових медіа» [31, xi], якщо його розглядати в межах обсягу поняття «медіатехнології» на позначення і «технічної форми освоєння довкілля, технічного засобу людської діяльності; системи соціотехнік» (як різновид інформаційно-[теле]

комунікаційних технологій), і «специфічного виду людської діяльності у формі комунікативних заходів» (як різновид соціогуманітарних технологій) [4, с. 21–22]. Важливо враховувати, що поняття «медіатехнології» є також концептуально неоднозначним. З одного боку, воно актуалізує розуміння «системи комунікації, що впливає на масову свідомість, на поведінку та спосіб мислення, життя громадян» [4, с. 19], з другого — технології використання медіа для зміни свідомості особистості, її адаптації в інформаційному суспільстві. Такі технології доволі часто є інтерактивними й спрямованими на пробудження емоційної реакції, що пов'язує їх із поняттям «маніпулювання громадською думкою / свідомістю» [19, с. 113–126; 17], адже за допомогою медіа можна впливати на споживача інформації та керувати його поведінкою.

З-поміж усього розмаїття медіатехнологій (щоправда, лише як винятково інформаційно-комунікаційних) в українському науковому дискурсі розрізняють **технології нових медіа** як такі, що: виявляють себе в субкатегорії інформаційних інтерактивних технологій, або інтерактивних технологій спілкування, які протиставляються масовим (масовокомунікаційним) технологіям і спрямовані на особистість, а не аудиторію (їх використовують як засіб плюралізації, демократизації та створення умов рівноправності комунікаторів); пов'язані з комп'ютеризацією, розвитком цифрового мовлення, глобальними мережами, які змушують виходити за межі традиційного уявлення про масову комунікацію [18, с. 162, 164–168].

Висновки. Отже, сьогодні є нагальна потреба в розробленні уніфікованих наукових дефініцій понять «інтернет-соціалізація», «кіберсоціалізація», «інфосоціалізація», «медіасоціалізація» із подальшою їх кодифікацією в лексикографічних джерелах. Наявні в науковому дискурсі визначення цих понять засвідчують чотири вектори системних відношень між ними: (1) відношення тотожності як вияв у різних наукових контекстах концептуальної синонімії понять «інтернет-соціалізація» і «онлайн-соціалізація», «інтернет-соціалізація» і «кіберсоціалізація», «інтернет-соціалізація» і «віртуальна соціалізація», «кіберсоціалізація» і «віртуальна комп'ютерна соціалізація» (хоча кожне з них має свої диференційні ознаки), а отже, на лексико-семантичному рівні синонімії термінів *інтернет-соціалізація* — *онлайн-соціалізація* — *кіберсоціалізація* — *віртуальна [комп'ютерна] соціалізація*, що почасти ускладнює наукову комунікацію; (2) відношення перетину понять «медіасоціалізація» і «медіаповедінка» за

ознакою 'відносини [особистості] з медіа', що в контекстній зумовленості вибору лише в одному з авторських текстів репрезентують терміни-синоніми *медіасоціалізація* — *медіаповедінка*; (3) відношення перетину понять «медіасоціалізація» та «інформаційна соціалізація» як вияв семантичної близькості відповідних термінів, зумовленої суміжністю ознак 'медіа як засіб передавання, зберігання та відтворення інформації' — 'інформація як відомості, які можуть передавати й за допомогою медіа'; (4) відношення послідовного підпорядкування поняття «інтернет-соціалізація» поняттю «кіберсоціалізація», а поняття «кіберсоціалізація» поняттю «медіасоціалізація» як вияв концептуальної гіперо-гіпонімії; (5) відношення протиріччя між поняттями «традиційна соціалізація» — «медіасоціалізація» (на основі дихотомічної ознаки 'старий / традиційний — новий').

Поняття «медіасоціалізація» на рівні контекстних уживань також репрезентують концептуально неоднорідні визначення, у структурі яких присутні різні родові поняття, що можна систематизувати за п'ятьма векторами родо-видової взаємодії: (1) «**складник** [частини] **процесу соціалізації** особистості в (...) інформаційному просторі, [яка здійснюється через нові медіа]» (О. Черниш, С. Савченко, В. Курило) — «**аспект** соціального розвитку особистості в інформаційному суспільстві» (С. Савченко, В. Курило), що продукує нове поняття «інформаційна соціалізація» (на основі дихотомії «частина — ціле»); (2) «**новий напрям дослідження** в теорії соціалізації» (С. Савченко, В. Курило); (3) «**чинник соціальної інтеграції**» (В. Міленкова, Д. Пейчева, М. Марінов); (4) «**соціалізація**, яка відбувається за активного втручання аудіовізуальних медіа» / «вимушена **самосоціалізація**» (О. Немеш) — «**соціалізація** засобами нових інформаційних технологій» (Ю. Тайнолюб) — «**новий вид соціалізації**» як «**соціалізація** в медіасередовищі» (О. Коломієць) (на основі гіперо-гіпонімічних відношень, тобто дихотомії «вид — рід»), що своєю чергою продукує опозицію термінів *традиційна соціалізація* — *медіасоціалізація* на основі дихотомії «старе — нове»; (5) «**явище**» (Ю. Тайнолюб) — «**відносини** особистості з медіа», що продукує поняття «медіаповедінка» (О. Зінчина).

Таке розмаїття визначень засвідчує концептуальну багатозначність поняття «медіасоціалізація» в парадигмі суміжних понять. В аспекті подальшого дослідження кореляції понять «технологія соціалізації» — «медіатехнології» — «медіакомунікативні технології» — «технології нових медіа», що буде об'єктом

окремого дослідження, пропонуємо такі базові дефініції аналізованого поняття «медіасоціалізація»: (1) «вид соціалізації особистості, яка прагне інтегруватися до інформаційного простору за допомогою технологій нових медіа»; (2) «технологія соціалізації, що передбачає маніпулятивний (відповідно до стратегій позитиву або негативу) вплив на свідомість, поведінку та спосіб мислення особистості задля її інтеграції до інформаційного простору засобами нових медіа».

Список використаної літератури

1. Буковська О. О., Мазур Т. В., Анищенко Л. О. Вплив соціальних інтернет-мереж на соціалізацію молоді. *Габітус*. 2021. Вип. 29. С. 48–52.
2. Городяненко В. Г. Соціологія: навч. посіб. Київ: Академія, 2003. 559 с.
3. Зінчина О. Б. Медіасоціалізація сучасної молоді: виклики і відповіді. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2017. № 39. С. 332–339. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2017_39_49 (дата звернення: 01.09.2024).
4. Іващенко В. Л. Сучасні медіакомунікативні технології: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Видавництво «Розумники»», 2021. 192 с.
5. Кіберсоціалізація. *Вікіпедія* (19 лютого 2023). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кіберсоціалізація> (дата звернення: 10.07.2024).
6. Коломієць О. Г. Медіасоціалізація молоді в сучасному медіапросторі. *Information Technologies in Education*. 2018. № 4 (37). С. 64–76. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/17583/14-Текст%20статті-21-1-10-20190917.pdf?sequence=1> (дата звернення: 02.07.2024).
7. Лук'янчук С. В. Медіасоціалізація та кіберсоціалізація як складові формування особистості. *Наука, освіта, суспільство: інструменти і механізми сучасного інноваційного розвитку*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Ніжин, 5–6 грудня 2019 року). Ніжин, 2019. С. 124–130 (дата звернення: 09.07.2024).
8. Лучинкіна А. І. Аналіз результатів інтернет-соціалізації особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2013. Вип. 33 (36). С. 149–156.
9. Лучинкіна А. І. Основні методологічні підходи до розгляду процесу соціалізації у віртуальному середовищі. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. Педагогіка і психологія*. 2011. № 34. Ч. 2. С. 7–13.
10. Лучинкіна А. І. Психологічний аналіз інститутів та механізмів соціалізації у підлітковому та юнацькому віці. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2010. С. 283–290.

11. Лучинкіна А. І., Мілютіна К. Г., Яншина Т. А. Психологічні особливості соціалізації обдарованих дітей у віртуальному просторі: монографія. Київ: Інститут обдарованої дитини, 2014. 252 с.
12. Миськевич Т. Роль і можливості вітчизняних бібліотек у процесі інформаційної соціалізації. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 41. С. 154–165.
13. Немеш О. Вплив медіа на соціалізацію сучасної молоді. *Психологія: реальність і перспективи*. 2020. Вип. 14. С. 166–176.
14. Петрунько О. В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі: монографія. Полтава: ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2010 (а). 480 с.
15. Петрунько О. В. Медіасоціалізація, або соціалізація з медіа замість соціалізації з дорослими. *Психологічні перспективи: Спеціальний випуск*. 2010 (6). С. 103–113. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/petrunko_0003.pdf (дата звернення: 03.07.2024).
16. Петрунько О. В. Соціалізація в умовах медіасередовища: актуальність проблеми. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*: зб. наук. пр. 2007. № 3(5). С. 408–414.
17. Поліщук І. О. Сучасні медіатехнології. *Політологічні записки*. 2011. № 4. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Polzap_2011_4_7 (дата звернення: 12.07.2024).
18. Різун В. В. Теорія масової комунікації: підруч. для студ. галузі 0303 «журналістика та інформація». Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2008. 260 с.
19. Рум'янцева С. В. Медіа-технології у виборчому процесі: світові тенденції та українська практика: дис. ... канд. політ. наук. Харків, 2017. 266 с.
20. Савченко С. В., Курило В. С. Медіасоціалізація як складник соціалізації особистості в інформаційному суспільстві. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. Вип. 1. Ч. 1. С. 83–89. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-1\(324\)-1-83-89](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-1(324)-1-83-89).
21. Сергієнко Н. Е. Соціалізація в інтернет-середовищі. *Соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*: Міжнар. наук. форум. 2013. Вип. 13. С. 116–126.
22. Стройко І. Нові медіа та тенденції розвитку системи авторського права та суміжних прав в Україні та світі. *Часопис Київського університету права*, 2021. Вип. 1. С. 227–233.
23. Тадаєва А. В. Особливості соціалізації людини в сучасному інформаційному просторі. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. Вип. 17(2). С. 329–337.
24. Тайнолюб Ю. М. Соціалізація особистості молодшого школяра у сучасному інформаційному просторі. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100cddc-ad7e.docx.html> (дата звернення: 01.09.2024).
25. Черниш О. О. Медіасоціалізація особистості в контексті інмутації в засобах масової комунікації. *Педагогічні науки*. 2020. № 91. С. 104–109.
26. Черниш О. О. Молодь як об'єкт медіасоціалізації у закладі вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 1. Ч. 2. С. 169–177. URL: <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/article/view/789> (дата звернення: 01.09.2024).
27. Genner S., Süß D. Socialization as mediaeffect. *The International Encyclopedia of MediaEffects*. John Wiley & Sons. 2017. URL: http://sarah.genner.cc/uploads/5/1/4/1/51412037/socialization_as_media_effect.pdf (accessed 9.07. 2024).
28. Hoffmann D., Krotz F., Reißmann W. Mediensozialisation und Mediatisierung. Problemstellung und Einführung [Media socialisation and mediatization]. *Mediatisierung und Mediensozialisation. Prozesse — Räume — Praktiken* [Mediatization and media socialisation: Processes — spaces — practices]. Wiesbaden: Springer, 2017. P. 3–18.
29. Milenkova V., Peicheva D., Marinov M. Towards defining media socialization as a basis for digital society. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*. 2018. Vol. 6. № 2. P. 21–31.
30. Nathanson A. I. Media and the family context. *The Routledge international handbook of children, adolescents and media* / Ed. D. Lemish. London: Routledge, 2013. P. 299–306.
31. Neuman R. W. *The future of the mass audience*. New York: Cambridge University Press, 1991. 175 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=bEmHsdJaZg8C&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (accessed: 19.07.2024).
32. Paus-Hasebrink I. Praxeologische (Medien-) Sozialisationsforschung [Praxeological approach on media socialisation research]. *Mediatisierung und Mediensozialisation. Prozesse — Räume — Praktiken* [Mediatization and media socialisation: Processes — Spaces — Practices] / Eds. D. Hoffmann, F. Krotz, W. Reißmann. Wiesbaden: Springer Fachmedien. 2017. P. 103–118.
33. Paus-Hasebrink I. The role of media within children's socialization: A praxeological approach. *Communications: The European Journal of Communication Research*. 2018. P. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1515/commun-2018-2016>.
34. Paus-Hasebrink I., Kulterer J., Sinner P. The Role of Media Within Young People's Socialisation: A Theoretical Approach. *Social Inequality, Childhood and the Media. Transforming Communications — Studies in Cross-Media Research*. Cham: Palgrave Macmillan, 2019. https://doi.org/10.1007/978-3-030-02653-0_3.
35. Paus-Hasebrink I., Kulterer J. Praxeologische Mediensozialisationsforschung. Langzeitstudie zu sozial benachteiligten Heranwachsenden [Praxeological media socialisation research: A longitudinal study regarding socially disadvantaged adolescents]. Baden-Baden: Nomos. 2014.

References

1. Bukovska, O. O., Mazur, T. V., & Anyshchenko, L. O. (2021). Vplyv sociflnykh internet-merezh na socializachiiu molodi. [Influence of social Internet networks on youth socialization]. *Habitus*, 29, 48–52.
2. Horodianenko, V. G. (2003). *Sotsiologiya: navchalnyi posibnyk* [Sociology: education. manual]. Kyiv: Academia, 559 p.
3. Zinchyna, O. B. (2017). Mediasotsializatsiia suchasnoi molodi: vyklyky i vidpovidi. [Media socialization of modern youth: challenges and answers]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: "Sotsiologichni doslidzhennia suchasnoho suspilstva: metodolohiia, teoriia, metody"*, 39, 332–339. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKHisD_2017_39_49 (accessed 09.01.2024).
4. Ivashchenko, V. L. (2021). Suchasni mediakomunikativni tekhnolohii: navchalnyi posibnyk. [Modern media and communication technologies: a study guide]. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo "Rozumnyky"», 192 p.
5. Kibersotsializatsiia [Cyber socialization]. *Wikipedia* (19 February 2023). Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Cybersocialization> (accessed 07.10.2024).
6. Kolomiets, O. G. (2018). Mediasotsializatsiia molodi v suchasnomu mediaprostori [Media socialization of youth in the modern media space]. *Information Technologies in Education*, 4 (37), 64–76. Available at: <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/17583/4-Текст%20статті-21-1-10-20190917.pdf?sequence=1> (accessed 07.02.2024).
7. Lukianchuk, S. V. (2019). Mediasotsializatsiia ta kibersotsializatsiia yak skladovi formuvannia osobystosti v suchasnomu mediaprostori [Media socialization and cyber socialization as components of personality formation]. *Nauka, osvita, suspilstvo: instrumenty i mekhanizmy suchasnoho innovatsiinoho rozvytku: Materialy Vseukraïnskoï naukovo-praktychnoi internet-konferentsii* (Nizhyn, December 5–6, 2019), Nizhyn, pp. 124–130 (accessed 07.09.2024).
8. Luchinkina, A. I. (2013). Analiz rezultativ internet-sotsializatsii osobystosti. [Analysis of the results of internet socialization of personality]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*, 33 (36), 149–156.
9. Luchinkina, A. I. (2011). Analiz rezultativ internet-sotsializatsii osobystosti. [Basic methodological approaches to the consideration of the process of socialization in a virtual environment]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*. Yalta: RVVKHU, 34(2), 7–13.
10. Luchinkina, A. I. (2010). Psykholohichniy analiz institutiv ta mekhanizmiv sotsializatsii u pidlitkovomu ta yunatskomu vitsi. [Psychological analysis of institutions and mechanisms of socialization in adolescence and youth]. *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii: zb. nauk. pr. Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka*, Kyiv, 283–290.
11. Luchinkina, A. I., Milyutina, K. G., & Yanshina, T. A. (2014). *Psykholohichni osoblyvosti sotsializatsii obdarovanykh ditei u virtualnomu prostori: monohrafiia* [Psychological features of socialization of gifted children in virtual space: monograph]. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny, 252 p.
12. Myskevich, T. (2015). Rol i mozhlyvosti vitchyznyanykh bibliotek u protsesi informatsiynoi sotsializatsii [The role and capabilities of domestic libraries in the process of information socialization]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 41, 154–165.
13. Nemesh, O. (2020). Vplyv media na sotsializatsiiu suchasnoi molodi [The influence of the media on the socialization of modern youth]. *Psykholohiia: realnist i perspektyvy*, 14, 166–176.
14. Petrunko, O. V. (2010). *Dity i media: sotsializatsiia v ahresyvnomu media seredovyshchi: monohrafiia* [Children and media: socialization in an aggressive media environment: monograph]. Poltava: TOV NVP "Ukrpromtorhservis", 480 p.
15. Petrunko, O. V. (2010). Mediasotsializatsiia, abo sotsializatsiia z media zamist sotsializatsii z doroslymy [Media socialization, or socialization with the media instead of socialization with adults]. *Psykholohichni perspektyvy: Spetsialnyi vypusk*, 103–113. Available at: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/petrunko_0003.pdf (accessed 07.03.2024).
16. Petrunko, O. V. (2007). Sotsializatsiia v umovakh mediasedovyshcha: aktualnist problemy [Socialization in the conditions of the media environment: relevance of the problem]. *Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvymy potrebamy*, 3(5), 408–414.
17. Polishchuk, I. O. (2011). Suchasni mediatekhnolohii [Modern media technologies]. *Politologichni zapysky*, 4. Available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASPmeta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=Polzap_2011_4_7 (accessed 12.07.2024).
18. Rizun, V. V. (2008). *Teoriia masovoi komunikatsii: pidruchnyk dlia stud. haluzi 0303 "Zhurnalistyka ta informatsiia"* [Theory of mass communication: textbook for students branch 0303 "Journalism and information"]. Kyiv: Vydavnychiy tsentr "Prosvita", 260 p.
19. Rumiantsseva, S. V. (2017). *Media-tekhonolohii u vyborchomu protsesi: svitovi tendentsii ta ukraïnska praktyka: dys. ... kand. polit. nauk* [Media technologies in the election process: world trends and Ukrainian practice: Diss. candidate flight. of science]. Kharkiv, 266 p.
20. Savchenko, S. V., & Kurylo, V. S. (2019). Mediasotsializatsiia yak skladnyk sotsializatsii osobystosti v informatsiinomu suspilstvi [Media socialization as a component of personality socialization in the information society]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*, 1(1), 83–89. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-1\(324\)-1-83-89](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-1(324)-1-83-89).
21. Serhienko, N. E. (2013). Sotsializatsiia v internet-seredovyshchi. [Socialization in the Internet environment]. *Sotsiologhia, psykholohia, pedahohika, menezhment*: Mizhnar. nauk. forum, 116–126.

22. Stroiko, I. (2021). Novi media ta tendentsii rozvytku systemy avtorskoho prava ta sumizhnykh prav v Ukraïni ta sviti [New media and development trends of the system of copyright and related rights in Ukraine and the world]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 1, 227–233. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2021.44>.

23. Tadaeva, A. V. (2013). Osoblyvosti sotsializatsii lyudyny v suchasnomu informatsiinomu prostori [Peculiarities of human socialization in the modern information space]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 17, 329–337.

24. Tainoliub, Yu. M. Sotsializatsia osobystosti molodshoho shkoliara u suchasnomu informatsiinomu prostori [Socialization of the personality of a junior high school student in the modern information space]. Available at: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100cddc-ad7e.docx.html> (accessed 09.01.2024).

25. Chernysh, O. O. (2020). Mediasotsializatsia osobystosti v konteksti inmutatsii v zasobakh masovoi komunikatsii [Media socialization of personality in the context of inmutation in mass communication media]. *Pedahohichni nauky*, 91, 104–109.

26. Chernysh, O. O. (2022). Molod yak ob'ekt mediasotsializatsii u zakladi vyshchoi osvity [Youth as an object of media socialization in a higher education institution]. *Visnyk Luhan'skoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Pedahohichni nauky*, 1(2), 169–177. Available at: <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/article/view/789/> (accessed 09.01.2024).

27. Genner, S., & Süß, D. (2017). Socialization as mediaeffect. *The International Encyclopedia of MediaEffects*. John Wiley & Sons. Available at: http://sarah.genner.cc/uploads/5/1/4/1/51412037/socialization_as_media_effect.pdf (accessed 9.07.2024).

28. Hoffmann, D., Krotz, F., & Reißmann, W. (2017). Mediensozialisation und Mediatisierung. Problemstellung und Einführung [Media socialisation and mediatization]. *Mediatisierung und Mediensozialisation. Prozesse — Räume —*

Praktiken [Mediatization and media socialisation: Processes — spaces — practices]. Wiesbaden: Springer, 3–18.

29. Milenkova, V., Peicheva, D., & Marinov, M. (2018). Towards defining media socialization as a basis for digital society. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*, 6(2), 21.

30. Lemish, D. (Ed.), Nathanson, A. I. (2013). Media and the family context. *The Routledge international handbook of children, adolescents and media*. London: Routledge, 299–306.

31. Neuman, R. W. (1991). *The future of the mass audience*. New York: Cambridge University Press, 175 p. Available at: https://books.google.com.ua/books?id=bEmHsdJaZg8C&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (accessed 19.07.2024).

32. Hoffmann, D., Krotz, F., & Reißmann, W. (Eds.), Paus-Hasebrink, I. (2017). Praxeologische (Medien-)Sozialisationsforschung [Praxeological approach on media socialisation research]. *Mediatisierung und Mediensozialisation. Prozesse — Räume — Praktiken* [Mediatization and media socialisation: Processes — Spaces — Practices]. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 103–118.

33. Paus-Hasebrink, I. (2018). The role of media within children's socialization: A praxeological approach. *Communications: The European Journal of Communication Research*, 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1515/commun-2018-2016>.

34. Paus-Hasebrink, I., Kulterer, J., & Sinner, P. (2019). The Role of Media Within Young People's Socialisation: A Theoretical Approach. *Social Inequality, Childhood and the Media. Transforming Communications — Studies in Cross-Media Research*. Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-02653-0_3.

35. Paus-Hasebrink, I., & Kulterer, J. (2014). *Praxeologische Mediensozialisationsforschung. Langzeitstudie zu sozial benachteiligten Heranwachsenden* [Praxeological media socialisation research: A longitudinal study regarding socially disadvantaged adolescents]. Baden-Baden: Nomos.

Надіслано до редакції 09.10.2024 р.